

τὴν μακρὰν ταύτην καταστῆσαν πραγματείαν ἢ διὰ τῶν ἐξῆς ἀξιωματικῶν λόγων τοῦ Hercher.

«Ὁμολογῶ μὲν ὅτι τὸ αἶσθημά του εὐρίσκεται ἐπὶ ἐδάφους κλασικοῦ, εἶναι ἀναγκαίως διὰ φύσεως λίαν αἰσθητικὰς ταραχτικόν, ἀλλ' ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη ἔχει τὸ χρέος μετὰ τινος δισταγμοῦ ν' ἀποτινάξῃ ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ψευδῆ εὐαισθησίαν καὶ νὰ ἐπανεύρῃ πάλιν τὴν κριτικὴν αὐτῆς ἰσορροπίαν. Ὅτε ἀπέβην εἰς Ἰθάκην εἶχον ἤδη παρέλθει αἱ μέσαι νύκτες, καὶ οὐδένα λόγον εἶχον νὰ ἀμφιβάλλω τὸ πρῶτον εἰς τὰς λαμπρότητας ἃς πανηγυρικῶς μοὶ ἐδείκνυνεν ὑπὸ τὴν λάμπριν φανοῦ χαρτίνου ὁ ἀγαθὸς μου ξεναγός, ἐνῶ ἐρικποὶ μετεβαίνομεν εἰς Βαθύ. Ἀλλὰ μετὰ τινος ὥρας ἐφωτίσθη ὑπὸ τῆς ἀνατελλούσης ἡμέρας, καὶ ὅτε τὴν ἐσπέραν ἀνεπαύθη ἀπὸ τῶν διὰ τῆς νήσου δοκιποριῶν μου, εἶχε διαβῆ δι' ἐμὲ ἡμέρα πλήρης μὲν ἀπολαύσεων, ἀλλὰ νηφαλία ὑπὸ τὴν ἀληθεστάτην τῆς λέξεως σημασίαν».

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

(Τὴ λέγγραφος.)

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΛΟΓΩΝ ΑΔΕΛΦΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε ἀριθμ. 42).

Μετὰ τοιαύτην ἀφήγησιν αἱ σκέψεις συνωθοῦνται ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ καρδίᾳ. Τίς ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τὴν μητέρα ἐκείνην, τίς ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τὸν βασιλέα ἐκείνον, ὅπως ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ τὸν διδάσκαλον; — Ἡ ἀπάντησις ἀπλουστάτη. — Ἀπέσπασαν αὐτὸν, διότι ἐξεπαίδευεν αὐτὸν ὑπὲρ τὸ δέον καλῶς· τὸ παιδίον ἐγένετο ὑπὲρ τὸ δέον πολυμαθὲς, ὑπὲρ τὸ δέον πνευματώδες, ὑπὲρ τὸ δέον προσηγὲς, ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιβρέπες εἰς τὰ μεγάλα· τσαῦτα ἀθεράπευτα ἐλαττώματα εἰς ἀδελφὸν βασιλέως.

Οἱ περιστοιχοῦντες Λουδοβίκον τὸν Π' ἐνεφύσησαν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὸν φόβον καὶ τὴν ζηλοτυπίαν. Συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ φθονῇ τὸν Γάστωνα ὡς ἀδελφόν, νὰ φοβῆται τὸν Γάστωνα ὡς βασιλέα.

Πόθεν ἡ μοιραία αὕτη ἐμπνευσις; Μὴ ἐκ τῆς μητρὸς; Μαρία ἡ τῶν Μεδίκων ἐθυσίασεν ἄρα γε τὸν ἑτερον τῶν υἱῶν εἰς τὸν ἄλλον, ἐθυσίασε τὴν μητρικὴν στοργὴν εἰς τὴν μητρικὴν φιλοδοξίαν, ἐπνίξεν ἐν τῷ σπέρματι αὐτῶν τὰς ἐπιτυχεστέρας στάσεις τοῦ Γάστωνος, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ἡσυχίαν τῆς βασιλείας εἰς Λουδοβίκον τὸν Π'.

Σύγχρονά τινα ἀπομνημονεύματα ἐξήγησαν οὕτω τὴν πρὸς τὸν κ. Βρέβ. δυσμένειαν· ἀλλὰ διορῶσιν ἐν

αὐτῷ τὴν χεῖρα τοῦ κ. Λυύνη, παροργισθέντος ἐκ τοῦ ὅτι ἔβλεπε παρὰ τῷ Γάστωνι εὐνοούμενόν τινα τοῦ στρατάρχου δ' Ἀνκρ. καὶ χάριν τοῦ μίσους αὐτοῦ διαζωγραφήσαντος εἰς τὸν Π' Λουδοβίκον τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Γάστωνος ὡς κίνδυνον τοῦ κράτους. Ἀλλ' οἷσθ' ὅποτε καὶ ἂν ὑπῆρξεν ὁ ἐνοχος, ἴδου τὸ γεγονός, ἴδου αἱ συνέπειαι.

Ὁ κόμης Λύδης διαδέχεται τὸν κ. Βρέβ. Νωθρὸς καὶ μοχθηρὸς ὁ Λύδης παύεται, διαδέχεται δὲ αὐτὸν ὁ Κοντάδης. Οὗτος, ὡς λέγουσι τὰ χρονικά, ἦτο ἀσήμενος, κοινὸς, ἄτακτος τὰς ἐξεις. Ὡς γραμματεὺς τῶν διαταγῶν τοῦ βασιλόπαιδος προστίθεται ὁ κ. Χαζάν, γνωστὸς διὰ τοὺς χαμερπεῖς χαριεντισμοὺς αὐτοῦ πρὸς τὸν Λυύνην. Οἱ τρεῖς οὗτοι σύμμαχοι τοσοῦτο καλῶς εἰργάσθησαν, ὥστε ἐντὸς ἔτους τὸ παιδίον ὤμνυε καὶ ἐπαιζε μετὰ τοῦ Κοντάδου, ἐμιμεῖτο τὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ἐξεις τοῦ Λύδου καὶ καὶ Χαζάν, καὶ οὕτως ὁ δεύτερος τῶν υἱῶν τῆς Γαλλίας οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἐλκεῖν τῶν τριῶν παῖς.

Ὁ Λύδης ἀποθνήσκει. Ὁ Λυύνης μετὰ φρίκης βλέπων τὴν εἰς τὸ κακὸν τάσιν τοῦ Γάστωνος, δίδωσιν αὐτῷ ὡς παιδαγωγὸν ἄνδρα φημιζόμενον διὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὰ σπάνια αὐτοῦ προσόντα, τὸν συνταγματάρχην Ὁρνάνον, διοικητὴν τοῦ Πόντ-Σαιντ-Ἐσπρίτ καὶ ἀντιστράτηγον τοῦ βασιλέως ἐν Νορμανδίᾳ. Διὰ τοῦ Ὁρνάνου φαίνεται ἀναγεννώμενος ὁ κ. Βρέβ. Ἡ αὐτὴ ἐνέργεια, ἡ αὐτὴ ἐξουσία, ἡ αὐτὴ δραστηριότης. Ἀναρτᾷ τὰς βάρβους ἐκ τῆς ὁσφύος αὐτοῦ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο προσπάησις, καθόσον μετεχειρίζετο αὐτὰς συχνάκις καὶ ἀποφασιστικῶς. Παρὰ τῷ συνταγματάρχῃ ἴστατο ἡ σύζυγος αὐτοῦ, ἥτις ἀνεπλήρου αὐτὸν καὶ ἐδιώρθου. Ἀνὴρ ρουνεχῆς καὶ εὐαίσθητος, λαμβάνει τὸ τέκνον ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ, ἐγγυᾶται περὶ τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ θελήσεως, καταβιβάζει αὐτὸ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ. Ὁ μὲν ἀνὴρ ἐξεπροσώπει τὴν βίαν, ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ τὴν πραότητα· ἀμφοτέρω δὲ διανέμονται καὶ ἐκπληροῦσι τὸ διπλοῦν τοῦτο ἔργον, τοσοῦτο φυσικῶς ὥστε μετὰ τινος μῆνας τὰ ἴχνη τοῦ Λύδου καὶ τοῦ Κοντάδου βαθμηδὸν ἐξηρανίσθησαν ἐκ τῆς ἀσπάτου τοῦ παιδίου ψυχῆς, ὅπερ ἔκτοτε ἐγένετο φιλόπονον, εὐπαιθὲς, προσηγὲς, καὶ πᾶσα ἡ πρὸς τὸν κ. Βρέβ. συμπαθὴς αὐτοῦ στοργὴ ἐστράφη πρὸς τὸν Ὁρνάνον.

Τέσσαρα οὕτω παρέρχονται ἔτη. Ὁ Γάστων εἶναι δεκαπενταέτης. Τὸ πνεῦμα, ὁ πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ἔρως, ἡ εὐχέρεια τοῦ λόγου, τὸ εὐγενὲς τῶν κλίσεων ἀνεφάνησαν ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ ζωῇ χάριτι. Ὁ Ὁρνάνος χαίρει ἐπὶ τῷ ἔργῳ αὐ-

τοῦ, ἅπαντα ἡ αὐτὴ ἐπικροτεῖ. . . ὅτε νέον στοιχεῖον εἰσάγεται ἐν τῇ παραδόξῳ ταύτῃ ἀγωγῇ.

Λουδοβίκος ὁ ΙΓ' ἦτο ἄτεκνος· ἤρξαντο φοβούμενοι μὴ μηδέποτε ἀποκτήσῃ τέκνα, ἡ δὲ ἀσθενὴς αὐτοῦ ὑγεία ἐφαίνετο ὅτι προώριζεν αὐτὸν εἰς τὸν θάνατον νέον.

Μοιραία τις ἰδέα διήλθε τὸ πνεῦμα τοῦ Ὁρνάνου. Ἐὰν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ ἐγένετο βασιλεύς; Ἐν μιᾷ στιγμῇ τὰ πάντα μεταβάλλονται ἐν τῇ φιλοδόξῳ ταύτῃ ψυχῇ, τῇ ἐτοίμῃ εἰς σφοδρὰς ἀποφάσεις.

Ὁ Γάστων δὲν εἶναι πλέον δι' αὐτὸν μαθητὴς, ἀλλ' ὁ τοῦ θρόνου κληρονόμος, ὁ ἄμεσος, ὁ βέβαιος, ὁ ἐγγὺς σχεδὸν κληρονόμος. Βλέπει ἤδη ἑαυτὸν ὡς τὸν πρῶτον ἄνδρα τοῦ βασιλείου καὶ πραγματικὸν κύριον ἰσχύος, ἧς ὁ Γάστων ἀπλοῦς μόνον θὰ ἦναι θεματοφύλαξ. Ἐκτοτε οὐδεμία πλέον διεύθυνσις, οὐδεμία πλέον πειθαρχία, οὐδεμία σταθερότης, πάντα ἀποβαίνουσιν ὄργανον κολακείας καὶ φιλοφροσύνης. Ἐπέρχονται τὰ ἔνοχα σχέδια, τὰ φιλοδόξα ὄνειρα, καὶ ὁ Γάστων εἰσέρχεται εἰς τὸ στάδιον τῶν συνωμοσιῶν καὶ τῆς προδοσίας. — Γνωστὰ τὰ ἐπίλοιπα.

Ἐν ἡλικίᾳ δεκαεννέα ἐτῶν συνωμοτεῖ μετὰ τοῦ Σαλαί· ὁ Σαλαί συλλαμβάνεται, ὁ Γάστων ἀντὶ νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτὸν, καταθέτει κατ' αὐτοῦ, καὶ ὁ Σαλαί θανατοῦται. Συνωμοτεῖ μετὰ τοῦ Μονμορενσύ, καὶ ὁ Μονμορενσύ θανατοῦται. Συνωμοτεῖ μετὰ τοῦ κόμητος Σοασσέν, ὁ Σοασσέν θανατοῦται ἐν Μαρσέ, ὁ δὲ Γάστων συμφιλιούται μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ρισελιέ. Συνωμοτεῖ μετὰ τοῦ Σαίν-Μάρς καὶ τοῦ Θου, οἵτινες θανατοῦνται. Ὁ Γάστων ζητεῖ χάριν δι' ἑαυτὸν καὶ ἀποσυρθεὶς εἰς Βλουὰ ἀποθνήσκει, τέλος, ἐν ἡλικίᾳ πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἐτῶν, καταλείπων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὴν μνήμην τοῦ φαυλωτέρου, τοῦ ἀνανδροτέρου, τοῦ μᾶλλον ἀχαρίστου, τοῦ μεγαλειτέρου προδότου τῶν ἡγεμονοπαίδων, οὐδὲν ἄλλο ἐκ τοῦ ναυαγίου σώσας ἢ ἐν μόνον πλεονέκτημα, ὅπερ καὶ τοῦτο μίαν ἐτι κατ' αὐτοῦ προστίθῃ κατηγόριαν, ἥτοι τὴν σπανίαν αὐτοῦ νοημοσύνην.

Τραγικὴ φαίνεται μοι ἡ ἱστορία τῆς ψυχῆς ταύτης καὶ φοβερὰ ἡ ἱστορία τῆς ἀγωγῆς. Οὐδαμοῦ εἶδον καταπληκτικωτέραν εἰκόνα τῆς ἰσχύος τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ, ἀλγεινότερον θέαμα ἀνθρωπίνου πλάσματος, διαφθαρέντος ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐμελλον νὰ ἡθικοποιήσωσιν αὐτό.

Μὴ γένοιτο ν' ἀποπλύνω τὸν Γάστων ἀπὸ τῶν ἐγκλημάτων, ἵνα ἐπιβαρύνω δι' αὐτῶν τοὺς διδασκάλους αὐτοῦ. Ἀφοῦ τοσοῦτο ἐπράξαν κακὸν, ἐξάγεται ὅτι εἶχον σπέρμα τι ἐν ἑαυτοῖς. Ἄλλ' εἶχεν

ἐκεῖνος καὶ ἄλλα ἐν ἑαυτῷ σπέρματα, σπέρματα τιμῆς, σπέρματα εὐγνωμοσύνης. Καλλῶς ταῦτα καλλιεργούμενα θὰ ἠδύναντο νὰ καταπνίξωσιν ἐκεῖνα, ἀντὶ νὰ καταπνιγῶσι ὑπὸ τούτων. Ἡ ἀγωγή δὲν εἶναι ἀλλ' ἡ μάχη· πρόκειται ἐν αὐτῇ νὰ ὀπλίσωμεν ὅ,τι ἀγαθὸν ἔχομεν κατὰ παντὸς ὅ,τι πονηρὸν ἔχομεν. Δὲν ἦτο βεβαίως πονηρὸν τι ὃν τὸ παιδίον τοῦτο, ὅπερ τὴν ἡμέραν τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ παιδαγωγοῦ αὐτοῦ ἐπιπτεν ὀλολύζων ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ. . . Καὶ ἡ φωνὴ ἐκείνη, ἡ φωνὴ ἐκείνη, ἡ σπαραξικάρδιος φωνὴ καὶ προφητικὴ. . . . Θὰ ἐπροτίμων νὰ δώσω ἕνα βραχίονα διὰ νὰ μείνητε πλησίον μου. . . Δὲν θὰ ἔλεγέ τις ὅτι τὸ μέλλον ἀνοίγεται ἐνώπιον αὐτοῦ, ὅτι πάντα τὰ μέλλοντα ἐγκλήματα ὀρθοῦνται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ καὶ ὅτι τὸ τάλαν παιδίον ῥίπτεται μετ' ἀπελπισίας πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ σωτῆρος;

Πάντα ἐξηγοῦνται διὰ τῆς μοιραίας λέξεως, ἣν ἀπήγγειλεν ἡ κυρία Μογλάτ, ἐπανελάβεν ὁ κύριος Βρέβ, καὶ ἐνεχαράχθη ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ παιδίου, ὡς τὸ ὄνομά του· κινήτόν! κινήτόν! δηλαδὴ ἀσθενές! Ὡ! ἡ ἀδυναμία, ἡ ἀδυναμία, ἡ διελθιωτάτη πασῶν τῶν κακιῶν, ἀφοῦ αὕτη τὰ πάντα περικλείει, ἀφοῦ δύναται εἰς πάντα ν' ἀγάγῃ. Τί ὠφελεῖ εἰς τὸ ἀσθενὲς πλάσμα νὰ ἦναι ἀγαθὸν, εὐθὺ, δίκαιον, ἀφοῦ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἶναι εἰς τὴν διάκρισιν τῆς μοχθηρίας, τῆς ἀδικίας, τῆς διαφθορᾶς τῶν ἄλλων; Ἡ ἀδυναμία εἶναι μέσον τοῦ νὰ κτᾶται τις πάσας τὰς περιστοιχιζούσας ἡμᾶς ἡθικὰς νόσους. Αὕτη λοιπὸν καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἀθεράπευτος κακία; Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐγκαρτερῶμεν εἰς αὐτὴν διὰ τὰ τέκνα ἡμῶν ὡς εἰς πεπρωμένον; Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ ἡμῖν ἡ τοῦ Γάστωνος ἀνάμνησις. Δείκνυσιν ἡμῖν τὸ διπλοῦν καὶ ἄπειρον τῆς ἀγωγῆς κράτος, πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ πράξῃ ἐπ' ἀγαθῷ, πᾶν ὅ,τι δύναται εἰς τὸ κακόν.

Καὶ μὴ λησμονηθῇτω ὅτι ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν χειλέων τοῦ ταλαιπώρου ἐκείνου θύματος τῆς ἀδυναμίας ἐξῆλθον αἱ λέξεις, αἵτινες θέον νὰ χρησιμεύωσιν ἡμῖν ὡς στήριγμα καὶ ὁδηγός. Ὁ ἐξ ἀδελφός μου Κονδὲ δὲν θὰ ἐπραττεν ὅ,τι ἐπραξεν, εἰ ἂν εἶχε τὰ παραδείγματα, ἅπερ ἐγὼ ἔχω.

Οὐδὲν προστίθῃμι εἰς τὸν λόγον τοῦτον λόγον τοσοῦτο παράδοξον ἐν τῷ στόματι ἐνὸς παιδίου. — Ἐκφράζει τὰ πάντα!

Ε. ΛΕΣΟΥΝΕ.